

N:o 27.

Ank. till Riksd. kansli den 7 mars 1905, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion angående ambulatorisk handel med tobak å gator och allmänna platser.

Från Andra Kammarén har lagutskottet till behandling fått emottaga en inom nämnda kammaré under n:o 162 af herr *C. A. Lindhagen* väckt motion af följande lydelse:

»Förra Riksdagen väcktes af mig en motion rörande förbud för den ambulatoriska tobakshandel, som i stor utsträckning äger rum i Stockholm och många andra städer under de tider, då cigarrbutikerna enligt lag måste hållas stängda (motionen n:o 104 och lagutskottets utlåtande n:o 24).

Att medgifvandet af denna ambulatoriska tobakshandel innefattar en illojalitet mot cigarrhandlarne, är obestriddt. Detta framstår så mycket tydligare, som rörelsen äger rum just om helgdagarna, men i det stora hela afstannar om hvardagarna, då publiken hellre uppsöker de då tillgängliga cigarrbodarna. Innehafvarne af cigarrbodor förlorade genom 1893 års stängningsbeslut hvar och en omkring sextio dagkassar om året, och förespeglingarna om att afsättningen i stället skulle bli så mycket större på lördagarna hafva ej uppfyllts, hufvudsakligen i följd af den uppträdande gatuhandeln.

Gatuhandeln med tobak är i ett annat afseende till orättnätigt förfång också för såväl tobaksfabrikanter, hvilka föra äkta vara med ett eget upparbetadt märke, som för allmänheten. Förfalskning af cigarrer och i synnerhet af cigaretter börjar nämligen alltmer förekomma i stor skala. Och afsättningen af dessa förfalskade fabrikat lär möjliggöras företrädesvis genom söndagshandeln å gatorna, i hvilket fall kontroll å varorna och beifran af förfalskningen blir synnerligen svår.

Denna handel är naturligtvis i de afseenden, som framhöllos uti en riksdagsskrivelse af år 1896, otvifvelaktigt skadlig äfven för de unga per-

soner af uppnådda 14 års ålder, som fortfarande mångenstädes användas som försäljare. Den anses äfven bereda minderårige särdeles lägliga tillfällen till åtkommande af tobak och därigenom hafva ökat minderåriges rökning.

Med hänvisning till hvad min förra motion i öfrigt innehåller rörande denna fråga och dess förhistoria, får jag ånyo bringa densamma under Riksdagens pröfning samt nu yrka, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i gällande författningar, att under tider, då cigarrbodas enligt lag måste hållas stängda, förbud äfven må gälla för ambulatorisk handel med tobak å gator och allmänna platser.

Önskas en ännu allmännare affattning af skrifvelseförslaget, så får jag härmed äfven därom framställa alternativt yrkande.»

Uti den motion, herr Lindhagen vid föregående års riksdag afgaf i här ifrågavarande ämne, hemställdes, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes utfärda en förklaring af innehåll, att med det i 11 § 3 mom. af näringsfrihetsförordningen gifna medgifvandet för enhvar att utan anmälan eller tillstånd till salu kringföra lifsförnödenheter, jordbruks- och ladugårdsprodukter samt alster af inhemsk husslöjd icke afsåges handel med tobak eller hvad däraf vore förfärdigadt. Angående frågans förhistoria anförde herr Lindhagen i samma motion:

*Utskottets
yttrande.*

»Uti gällande strafflags 7 kap. 3 § stadgas förbud, utom att å sabbatstid idka handverk eller annat arbete, som kan tåla uppskof, jämväl att å sådan tid till salu öppna »kramlåda eller annan dylik bod». Uti den kungl. propositionen till ny strafflag hade i öfverensstämmelse med föreskrift i missgärningsbalken af 1734 års lag föreslagits, att förbudet skulle i sista delen afse »kramlåda eller annan bod». Den nuvarande lydelsen antogs emellertid af 1862—63 års Riksdag på förslag af lagutskottet. Till stöd för förändringen anförde utskottet, att visserligen stadgandena uti förevarande lagrum vore nödiga ej mindre i anseende till det synnerligen förargelseväckande och för andras frid störande uti utförvandet på sabbat af vissa slags arbeten, utan äfven och i synnerhet, på det husbönder, fabriksidkare m. fl. icke måtte förmå underhafvande med eller mot deras vilja att arbeta på söndag. Men fall kunde gifvas, då grunden för statens straffrätt i detta fall, nämligen fridens störande eller förargelses väckande, icke förefunnes, och utöfver lagens grund borde icke dess stadganden sträckas. Brödbodar, mjölkmagasin, sockerbagerier och andra dylika

butiker, hvaruti en handel drefves, som till rörelsens omfång och art ingalunda vore jämförlig med den, som idkades i egentliga kramlådor, höllos ofta öppna å sabbat utan att, såvidt utskottet förspört, någon förargelse därigenom åstadkommits. För att utmärka, det sådana försäljningsställen icke vore under förbudet inbegripna, hade utskottet föreslagit omförmälda förändring.

Vid tillämpningen af ifrågavarande stadgande yppade sig emellertid sedermera olika meningar, huruvida förbudet omfattade sådan bod, däri såldes tobak, snus och cigarrer.

Genom ett högsta domstolens utslag den 25 juni 1884 bötfälldes innehafvaren af en dylik bod, för det han hållit den öppen under sön- och helgdagar. Parterna i målet hade uppfattat saken så, att frågan gällde, om tobak var en nödvändighetsvara eller icke. Bodens innehafvare påstod det förra och åklagaren det senare.

Uti ett af högsta domstolen i plenum den 22 november 1887 afgjort mål meddelades enahanda beslut. Bodens innehafvare gjorde i detta mål gällande, att tobaksbodars torde närmast kunna jämföras med mjölkmagasin och konditorier, hvarest såldes åtskilliga varor, som ej voro nödvändigare än tobak.

Då emellertid ett högsta domstolens utslag ej är bindande lag för underrätterna, blef frågan ej härigenom afgjord. Praxis beträffande cigarrbodars öppenställande å sabbatstid var fortfarande olika på olika orter.

Af denna orsak drogs saken slutligen af enskild motionär under 1893 års Riksdags pröfning. Och i anledning häraf blef på nämnda Riksdags förslag utgifven förklaringen den 9 juni 1893, hvarigenom förklarades, att med det i 7 kap. 3 § strafflagen stadgade förbud mot öppnande till salu å sabbatstid af kramlåda eller annan dylik bod afses jämväl bod, där tobak eller hvad däraf är förfärdigadt hålles till salu. I detta ämne hade lagutskottet anfört, att tobak, snus och cigarrer icke kunde anses vara nödvändighetsvaror af den beskaffenhet, att de icke utan olägenhet kunde på förhand anskaffas, eller sådana varor, som lagutskottet vid 1862—63 års riksdag velat undantaga från förbud mot kramlådors öppenställande under sabbatstid. Under debatten i kamrarne framhölls också allmänt till stöd för lagförklaringen, att lagstiftningen ej velat frigöra annan handel än handel med lifsmedel och dylikt, och att tobak ej vore att hänföra till sådan vara.

Den allmänna stängningen af cigarrbodarna, som denna lagförklaring medförde, föranledde emellertid, såsom bekant, att tobakshandeln å sön- och helgdagar i stället genom kringvandrande försäljare flyttades ut på gator och allmänna platser. Denna trafik har allt mer ökat och numera

såväl i afseende å säljarnes antal som afsättningens storlek tagit en omfattning, hvarom man i allmänhet ej har någon föreställning. Det är ju också klart, att på detta sätt goda affärer kunna göras just under helgdagar, då den stora publiken företrädesvis för sitt nöjes skull är ute i rörelse. De, som igångsätta eller furnera denna handel, lära förnämligast vara mindre fabrikantfirmor. En dylik firma kan på en gång utsända många tiotal försäljare. Äfven förekommer, att dylik handel anordnas af agenter eller från en och annan mindre cigarrhandel.

Vid 1896 års riksdag väcktes motion om att skydda barn från de fördärfliga följderna att användas till försäljare af cigarrer på sön- och helgdagar. I kungl. förordningen den 10 juni 1891 hade nämligen tillfälle beredts att å orter, där fråga därom kunde uppstå, förbjuda gossar under 14 år och flickor under 15 år att å gator eller andra allmänna platser m. m. till salu utbjuda eller utdela tryckalster, blommor, kramvaror eller annat, hvilket förbud dock ej finge utsträckas öfver tiden från kl. 8 e. m. till kl. 8 f. m. På Riksdagens af nämnda motion föranledda förslag utgafs en ny förordning i ämnet af den 4 december 1896, hvarigenom stadgades, att dylikt förbud i afseende å sön- och helgdagar finge meddelas för hela dygnet. I motionen framhölls jämväl, att den ambulatoriska cigarrhandeln i och för sig vore ett missförhållande och ett »kringgående af gällande lagar och författningar». Men man trodde sig vara tvungen att stå handfallen inför själfva saken och ansåg sig därför nödsakad att inskränka åtgörandena till att undanröja åtminstone en af de svåraste olägenheterna af nämnda handel.

Genom särskilda åren 1894, 1895 och 1897 väckta riksdagsmotioner ifrågasattes att få bort ifrågavarande handel genom ny förklaring eller ändring af 7 kap. 3 § strafflagen i detta speciella syfte. Dessa förslag förkastades dock hufvudsakligen af det skäl, att en förklaring ej i detta fall var på sin plats och att en ändring ej ansågs påkallad af omsorgen om sabbatens helgd. Ett verkligt beifrande af handeln skulle emellertid möjligen kunna genomföras genom en särskild lag om söndagshvila, som mera tog hänsyn till den ur social synpunkt viktiga omsorgen att bättre, än nu äger rum, bereda alla arbetande människor erforderlig hvila från sitt ansträngande arbete. Såsom ansatser i den riktningen kunna betecknas dels de förslag till omarbetning i allmänhet af 7 kap. 3 § strafflagen, som framkommo i motioner vid 1893 och 1894 årens riksdagar och genom en riksdagsskrifvelse af år 1901 och dels 1901 års riksdagsskrifvelse om utredning, i hvad mån nödig sabbatshvila må kunna beredas tjänstemän och betjante vid postverket, statens järnvägar samt statens telegraf- och telefonväsende.»

Lagutskottet vid 1904 års riksdag tillstyrkte bifall till motionen med uttalande af en erinran endast i ett afseende. Det syntes nämligen utskottet, som om motionären till äfventyrs något underskattat den möjlighet att i viss mån förringa den ifrågasatta lagförklaringens effektivitet, som kunde ligga i den uti 11 § 2 mom. af näringsfrihetsförordningen medgifna rätt för så kallade själf försörjare att med biträde af hustru och hemmavarande barn till salu kringföra sina egna tillverkningar. Denna utskottets erinran upptogs och utvecklades än ytterligare af flere talare i Andra Kammaren. Den väg, motionären föreslagit att nå det åsyftade målet, syntes desse icke vara den rätta. Det vore andra stadganden i näringsfrihetsförordningen, än det af motionären åberopade, som möjliggjorde ifrågavarande tobakshandel, och någon rättelse skulle icke vinnas genom den ifrågasatta lagförklaringen. Däremot framhölls från alla håll, huru som ett stärfjande af den handel, hvarom här vore fråga, vore synnerligen önskvärdt.

Då motionären i år ånyo dragit berörda ämne under Riksdagens pröfning och denna gång i en form, som synes kunna leda till det åsyftade målet, föreligger det enligt utskottets mening grundade skäl för Riksdagen att biträda en skrifvelse af den allmänna affattning, hvartill motionen kan gifva anledning. Angående behovet af att stärfja den ständigt växande gatuhandeln med tobak synes icke finnas mer än en mening. Det är endast angående det rätta sättet för detta måls vinnande, hvarom åsikterna kunna vara delade. Det torde ock vara erforderligt, att utredningen därom öfverlämnas åt Kungl. Maj:t.

Med stöd af det anförda får utskottet således hemställa,

att Riksdagen, i anledning af förevarande motion, ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i gällande författningar, att under tider, då cigarrbodas enligt lag borde hållas stängda, förbud äfven må gälla för handel med tobak å gator och allmänna platser.

Stockholm den 7 mars 1905.

På lagutskottets vägnar:

ERNST TRYGGER.

Herrar *Hedenstierna, Sandqvist, F. Andersson, A. Olsson* och *Wiklund* hafva begärt få antecknad, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.